

گزارش طرح ارتباط با صنعت و جامعه

سازمان اسناد و منابع آرشیوی

استان قدس رضوی

مقاله:

نقش و جایگاه مدرسان در تشکیلات آستان قدس بر اساس
اسناد (نمونه موردی دوره صفویان: 907/1148ق)

چکیده

روند تشکیلات اداری و دیوانی منسجم و سازمان‌یافته آستان قدس رضوی به دوره صفویه، شکل‌گیری مناصب و مشاغل موروثی از جمله مدرسی، شکل‌گیری موقوفات در این دوره و تخصیص مواجب و وظایف به کارکنان این مسأله را در ذهن متبادر می‌کند که انتصاب علما و دانشمندانی که به عنوان مدرس آستان قدس، کرسی تدریس را به عهده می‌گرفتند، چگونه و میزان مواجب و محل پرداخت آن به چه صورت بوده است؟ این امر که در دوره حکومت صفویان (907-1148ق) مدرسان مدارس حرم و مراکز وابسته به آن از سوی شاهان صفوی حکم سمت مدرسی را دریافت می‌کردند و مواجب به آنها تعلق می‌گرفت، مدعای پژوهش حاضر را شکل می‌دهد. یافته‌های این پژوهش که با رویکرد توصیفی-تحلیلی با بازخوانی اسناد و مدارک آرشیوی نوشته شده نشانگر آن است که با نظارت شاهان صفوی شخصی با عنوان متولی‌باشی امور موقوفات و انتظامات را بر عهده گرفت و تشکیلات آستان قدس سازماندهی و از ساختار اداری و دیوانی نظامند برخوردار گردید. با حکم شاه طهماسب صفوی منصب مدرسی تفویض و بابت تدریس قبض مالی پرداخت حقوق صادر شد؛ و به این ترتیب سمت مدرسی از مناصب و مشاغل رسمی و موروثی آستان گردید. اسناد برجای مانده از مدرسان در این دوره زمانی به طور عمده اسناد مالی هستند که به میزان مواجب، مزایا، محل پرداخت و پرداخت وظیفه به اولاد اشاره دارد که ضمن آن حاوی اطلاعاتی در خصوص چگونگی صدور حکم انتصاب مدرسان نیز می‌باشد.

مقاله:

مکتب‌خانه و مدرسه؛ پیوند سنت و مدرنیته در آستان قدس
رضوی براساس اسناد و منابع آرشیوی

چکیده

مدرسه صدریه سادات از مدارس قدیمی و برجسته شهر مشهد است، که پیشینه آن به دوره شاه طهماسب صفوی باز می‌گردد. این مدرسه در تاریخ آموزش نهاد مذهبی آستان قدس رضوی و نیز در تاریخ آموزش و پرورش سنتی و مدرن ایران جایگاه ویژه‌ای دارد. مدرسه نخست به صورت **مکتب‌خانه اطفال ایتام با هدف** آموزش کودکان یتیم به‌ویژه سادات در کنار حرم رضوی بنا شد. مسئله اصلی تحقیق حاضر که با رویکرد توصیفی-تحلیلی و براساس اسناد و منابع آرشیوی نوشته شده، تحول نظام آموزشی در پیوند سنت و مدرنیته با بازشناسی جایگاه آستان قدس رضوی در توسعه نهادهای آموزشی مدرن ایران است. یافته‌های مطالعه پیش‌رو نشان می‌دهد که پس از انقلاب مشروطه برخی از نواندیشان در پی تغییر نظام آموزشی در تشکیلات آستان قدس بودند. با انتصاب صدرالممالک به عنوان متولی‌باشی آستان قدس و در پی اصلاح مالی و آموزشی در این نهاد، مکتب‌خانه ایتام سادات با عنوان مدرسه صدریه در باغ آصف‌الدوله در چهار کلاس بازگشایی شد. مدرسه صدریه در گذار از نظام سنتی به مدرن. با اصلاحاتی در امور مدیریتی، آموزشی و محتوای درسی فعالیت خود را آغاز کرد. همچنین این مدرسه به‌عنوان نمادی از پیشرفت آموزشی و توجه به محرومان علاوه بر تهیه وسایل و لوازم کمک آموزشی از محل موقوفات، به متعلمین آن مستمری داده می‌شد.

کتاب:

عنوان وصیت و تقسیم اموال در دوره قاجار

مرحله نخست از تاریخ ۱۵ بهمن ماه پاره وقت

- حضور در مرکز اسناد به مدت سه روز
- حضور کلاسهای آموزش سند خوانی مرکز اسناد
- حضور در دانشگاه سه روز
- هشت واحد درسی در روزهای یکشنبه و دوشنبه

قرائت و خوانش (دو هزار سند) اسناد مالی
مدرسان آستان قدس به دوره صفویان (۹۰۷-۱۱۴۸)

اولین سند برجای مانده از دوره شاه عباس اول به سال ۹۹۶ ق
است

در این کتاب
 نوشته شده است
 در این کتاب
 نوشته شده است
 در این کتاب
 نوشته شده است

در این کتاب
 نوشته شده است
 در این کتاب
 نوشته شده است

در این کتاب
 نوشته شده است
 در این کتاب
 نوشته شده است

در این کتاب
 نوشته شده است
 در این کتاب
 نوشته شده است

سند: هر نوع اطلاعات ثبت شده در هر سازمان که به اشکال نوشتاری، دیداری و شنیداری و الکترونیکی و... قابل تنظیم و بهره برداری است.

- اسناد مکتوب

- اسناد غیر مکتوب: عکس، فیلم و ...

- اسناد الکترونیکی: هر نوع متن، صدا، تصویر

اخوانیات: مکاتبات دوستانه و خانوادگی

اسناد شرعی: اسناد حقوقی و قضایی مثل وصیت نامه،
قباله ازدواج، و....

اسناد مالی: بروات، اجاره نامه، دفاتر مالی و حسابداری
و.....

اسناد اجتماعی: چون عریضه ها

سندشناسی و علم آرشیو : دانش کمکی تاریخ

- اهمیت
 - کمک به پژوهش های اسنادی و تاریخی
 - کمک به فهرست نویسی اسناد در آرشیوها

سند پژوهي : تحليل و تجزيه متن اسناد استفاده از اسناد در تحقيقات تاريخي

- سند خواني :
- استنساخ سند
مقابله سند
استفاده از شيوه نامه يكسان
استفاده از علايم براي قسمتهاي ناخوانا،

خوانش دو هزار سند مدرسان آستان قدس :

سابقه تاريخي تدريس در حرم رضوي

سده هاي چهارم قا

- اداره حرم با نقيب
- روي كار آمدن مدن صفويه
- شاه طهماسب متولي آستان قدس و موقوفات
- آستان قدس ساختار و تشكيلات اداري.

تشکیل حکومت صفویه
مناصب و مشاغل رسمی و موروثی : مدرس، خادم، فراش و ...
حقوق و مستمري
تاسیس مکتب خانه و مدارس
سمت مدرسي به صورت رسمي
سلطنت شاه طهماسب صفوي (۹۳۰-۹۸۴ق) منصب تدریس به
مولانا آقا جان تبریزی به سال ۹۸۰ق به عنوان مدرس مدرسه
شاهرخیه حرم رضوي

شاه عباس اول : ۹۹۶-۱۰۳۸ ق

امير محمد جعفر رضوي و

ملا محمد كاظم به سال ۱۰۰۷ ق به سمت مدرسي آستان قدس
منصوب شدند.

اسناد برجاي مانده از اين دوره تا سال ۱۱۴۸ ق

اسناد مالی

حقوق و مواجب

مقدار: متغیر دینار، تومان

نوع: جنسی و نقدی

زمان: ماهانه، سالیانه

محل پرداخت مواجب

•

مشاغل: خادم، پیشنماز ..
خاندان های علمی : امیر محمد رضوی 5 نسل
انتقال مواجب به فرزند و نوادگان
جایگاه علما و دانشمندان. صدور حکم توسط شاه صفوی
نسبت شهر از اقصی نقاط ایران
پرداخت مواجب به شاگردان
کمک مالی در ایام خاص
دانشمندان هم خاندان کرکی و حر عاملی
القاب مدرسان
مدرسان سادات
مدارس و مراکز تدریس

شکل گیری مدارس نوین در دوره قاجار بر اساس اسناد و مطبوعات

خوانش اسناد نخستین مدارس نوین در دوره قاجار

صورت مخارج کتیه مرتبه صدیه که از وضع بقدر فقر سابقه صف اوله

شماره ۱۳۳۸

نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه
نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه	نیم کتیه

دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه
دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه	دوره کتیه

ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه
ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه	ظروف کتیه

سنگین که بعد از این در صورت فقر و نیاز...

۱۹۰۶۱۱

آستان قدس رضوي قديم الايام به عنوان يك پايگاه مذهبي و فرهنگي در امر پايه گذاري تربيت انسان ها با تكيه بر آموزش و تعليم آنها پيشقدم بوده و با تمرکز بر تاسيس مکتب خانه ها و مدارس مختلف، اين مهم را بنیان نهاده است. با شکل گيري تشکيلات اداري آستان قدس رضوي همزمان با دوره صفويه در جوار بارگاه ملکوتي امام هشتم (ع)، دو نوع مرکز آموزشي اعم از مکتب خانه با هدف آموزش ابتدائي اطفال، و مدرسه علميه جهت آموزش تخصصي به وجود آمد. بر پايه اسناد تاريخي از دوره صفويه "مکتب خانه اطفال ايتام" با ۴۰ تا ۴۲ نفر دانش آموز به عنوان نخستين مرکز آموزشي، و سپس دو مکتب خانه ديگر با عناوين "مکتب خانه صحن جديد" و "مکتب خانه ميرزا ابوالحسن خان" در جوار بارگاه منور رضوي دايّر شده است.

قدیمی ترین سند مرتبط با مکتب خانه ها قبض پرداخت حقوق
معلم مکتب خانه (یار علی) و تعدادی از شاگردان این مکتب
خانه، در سال ۱۰۱۲ قمری است. از مجموع ۱۶۸۷ برگ سند
مکتب خانه مربوط به این سه دوره تاریخی، ۶۱ برگ سند متعلق
به دوره صفویه، ۲ برگ سند در رابطه با دوره افشاریه و
۱۵۵۵ برگ سند در زمان قاجاریه است

مدرسه صدریه سادات، یکی از مدارس قدیمی در آستان قدس می باشد که ابتدا به صورت مکتب خانه و با نام مکتب خانه اطفال ایتام و به دستور شاه تهماسب صفوی در مشهد و در جوار حرم امام رضا تاسیس شد. سپس در پی اصلاحات میرزا شفیع خان صدرالممالک، متولی باشی آستان قدس، تجدید سازمان شد و به نام وی به نام "مدرسه صدریه سادات" نامگذاری گردید.

صدرالممالک پس از انتصاب به سمت متولی باشی در سال ۱۳۲۶ قمری، بر آن شد تا اصلاحاتی در ساختار و تشکیلات آستان قدس انجام دهد که اصلاحات در خصوص مکتب خانه اطفال ایتام سادات یکی از آنها بود.

با انتصاب صدرالممالک به عنوان متولي باشي آستان قدس و در
پي اصلاح مالي و آموزشي در اين نهاد، مکتب خانه ايتام سادات
با عنوان مدرسه صدریه در باغ آصف الدوله در چهار کلاس
بازگشائي شد.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

[illegible][illegible]